

РЕЗЮМЕТА

на научните публикации

на д-р Руслана Иванова Димитрова, главен асистент в катедра „Счетоводна отчетност“ при Икономически университет – Варна по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, по научната специалност: Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност, обявен за нуждите на катедра „Счетоводна отчетност“ при Икономически университет – Варна (ДВ, бр. 26/01.04.2016)

I. Монография или равностойни публикации – по чл. 62, т. 3 от ПУРПНСЗАД в ИУ - Варна

1.1. Вътрешният одит в системата на финансовия контрол и управлението на риска

В монографията се изследва вътрешният одит, едно сравнително ново явление, в българската бизнес среда. Независимо, от този факт, той все повече се превръща в един от основните фактори за ефективно управление на риска и оценка на вътрешния контрол, особено в застрахователните и банкови институции, и публичния сектор. Все още, в нашата страна, почти няма или много малко има структурни звена на вътрешния одит в реалния бизнес сектор. От тази гледна точка, може да се оцени полезността на резултатите от изследването и направените изводи и препоръки относно състоянието на вътрешния одит и основните насоки и закономерности на неговото развитие. Също така, следва да се отбележи, че осъщественото изследване е едно от първите за български предприятия от нефинансовия сектор, което дава основа и възможност за бъдещи проучвания в тази насока.

Научно-изследователска цел на изследването е: чрез теоретична обосновка на същността на вътрешния одит и емпирични изследвания да се определи неговото състояние, роля, място и функции в управлението на риска, системата за финансов контрол и взаимодействието му с независимия финансов одит и Одитните комитети в българските предприятия. Целта е конкретизирана в осем изследователски задачи.

Основната хипотеза на изследването е: В българските предприятия ролята, мястото и функциите на вътрешния одит в системата за финансов контрол, управлението на риска

и взаимодействието с независимия финансов одит и Одитните комитети са в различна степен развити и това се определя от нормативните изисквания и възприетата практика в предприятията. Тя се доказва последователно чрез пет работни хипотези.

За методологична основа на изследването се използват: преглед на наша и чуждестранна научна литература и изследвания в областта на вътрешния одит, финансовия контрол и управлението на риска; историко - икономически анализ на миналото, настоящето и бъдещето на вътрешния одит; комплексен подход при изследване същността, видовете, организационни форми на вътрешния одит; сравнителен анализ за състоянието и развитието на вътрешния одит в предприятия от нефинансовия и финансов сектор, системен подход при изследването на риска и ролята на вътрешния одит в управлението на риска. Направено е емпирично изследване чрез метода на анкетното проучване на състоянието, функциите и ролята на вътрешния одит в системата за финансов контрол и управлението на риска в български предприятия от нефинансовия сектор. Резултатите от изследването са оформени в таблици и онагледени с графики. Формулирани са и ограниченията, т.е. кои въпроси са извън обхвата на разработката.

В глава първа **Теоретични аспекти на вътрешния одит** са представени историческите, икономическите и управленски предпоставки за възникване и развитие на вътрешния одит. Направени са изводи свързани с възникването и подходите за изследване на вътрешния одит, които могат да послужат като методическа основа за приложими оценки на състоянието на вътрешния одит и бъдещи научни изследвания в нашата страна. За да се подпомогне практиката на вътрешните одитори е систематизирана законодателната рамка на вътрешния одит в България.

Същността на вътрешния одит е изяснена като е приложен комплексният подход. Систематизирани са различни авторски определения и е направен анализ на подходите, които те използват при изследването на вътрешния одит. Дефинирано е авторско определение за вътрешен одит като акцентът е поставен на неговата оценъчна и консултантска дейност. Изведени са основните различия между вътрешния одит и вътрешния контрол. Също така, са систематизирани и проследени промените и причините довели до тях в дефиницията за вътрешен одит на Международен институт на вътрешните одитори (The IIA) от 1941 година до 2013 година. Разгледани са и са анализирани видовете, организационните форми и тенденциите в развитието на

вътрешния одит. Резултатите от анкетното проучване позволяват да се разкрийт и анализират причините за наличието или липсата на вътрешен одит и характера на неговата организационна форма в българските предприятия от нефинансовия сектор. Те са основание, да се направи изводът, че институционалната среда оказва силно влияние на развитието, визията и организационните форми на вътрешния одит в българските предприятия, а в по-малка степен влияят фактори, свързани с корпоративното управление, фирмената култура, бизнес етиката и управлението на риска.

В глава втора **Вътрешен одит и системата за финансов контрол** целенасочено се изследват ролята, функциите, принципите на вътрешния одит, определящи неговата организационна и функционална независимост и отговорностите на вътрешните одитори. Теоретичен фундамент за тяхното изследване е концептуалната рамка за развитието и същността на финансовия контрол. Анализира се взаимодействието на вътрешния и външен финансов одит, в т.ч. и ролята на Одитните комитети в този процес. В тази посока се очертават областите на взаимодействие между двата вида одит, както и предпоставките за неговото усъвършенстване. Резултатите от направеното изследване, проучена литература, нормативни актове и одиторски стандарти са основание да се направят обобщени изводи и препоръки полезни за практиката на вътрешните и външни одитори и за възможни промени в ЗНФО.

В глава трета **Вътрешен одит и управлението на риска** се обобщават резултатите от предходните две и се отнася за ролята на вътрешния одит в управлението на риска. Приложен е системен и комплексен подход за определяне на същността на риска и неговата класификация на база различни класификационни признаци. Формулирано е определение за риска с основен акцент, че риск е всеки възможен изход от рискова ситуация, което предполага както положителен, така също и негативни резултати за бизнеса от проявлението на конкретен риск. Разгледани са подходите за оценка на риска и разграничаване на ролята и функциите на вътрешния одит в управлението на риска, обоснована е необходимостта от взаимодействието между вътрешните и външни одитори и мениджмънта. Въз основа на представените модели и подходи за управление на риска е направено обобщение целящо да характеризира връзката, взаимодействието и различията между вътрешния контрол, вътрешния одит и управлението на риска. Ясно и аргументирано са разгледани техните общи белези и разграничителните признаци и са

посочени отговорностите на вътрешните одитори в този процес. Резултатите от емпирично изследване позволяват да се направят констатации за състоянието и ролята на вътрешния одит в управлението на риска. Направени са конкретни препоръки за усъвършенстване дейността на вътрешните одитори при оценката на системите за вътрешен контрол и управлението на риска. Последната част от трета глава е посветена на тенденциите в развитието на вътрешния одит в българските предприятия, които аргументирано се доказват с резултатите от емпиричното изследване.

II. Монографии и студии по чл. 62, т. 4 от ПУРПНСЗАД в ИУ - Варна

2.1. Програмно бюджетирание и ефективност на финансовия контрол

Програмното бюджетирание е ефективен инструмент за съвременен мениджмънт в публичния сектор. **Целта на студията е:** да се изследват теоретичните и практически аспекти на програмното бюджетирание в страните с „добри практики“ и предложат решения свързани с оценката, мониторинга и финансовия контрол на програмите финансирани от бюджета с цел усъвършенстване на програмното бюджетирание в нашата страна. За методологичната основа на изследването служи системният подход, изискващ представянето на програмното бюджетирание като процес ориентиран към резултат с присъщи за него особености, принципи, модели и инструментариум. Анализът на програмното бюджетирание в България обхваща периода от неговото въвеждане до 2015 г. като в обсега на изследването не са включени счетоводните му аспекти.

В първа глава на студията са изведени и разкрити същностната характеристика, принципите и инструментариумът на програмното бюджетирание. Анализирани са прилаганите модели в страни като САЩ, Нова Зеландия, Франция и Холандия. На основата на представените „добри практики“ и протичащите реформи в нашата страна са систематизирани както силните и слаби страни на програмното бюджетирание, така също и най-често срещаните проблеми при неговото осъществяване.

Във втора глава се изследват информационното осигуряване, оценката и мониторинга на показателите за изпълнение на бюджетните програми. Представен е опита на страни като Канада, САЩ и Франция. Изведени са практико-приложните проблеми в нашата страна и са направени препоръки за тяхното решаване. Авторът споделя разбирането за изграждане на единна система за оценка, мониторинг и финансов контрол на бюджетните

програми приложима на национално равнище. Приема се, че важна роля за усъвършенстване на програмното бюджетиране има одитът за изпълнение и ефективност на бюджетните програми, затова е препоръчително, в практиката, да се използват целенасочено механизмите на финансовия контрол. Предлага се „добрите практики“ не само формално, а осезателно да се впишат в нормативните актове и се обобщава, че последователното прилагане на програмното бюджетиране е предпоставка за модерен мениджмънт на публичните финанси, икономическа стабилност и социален просперитет на страната ни.

III. Научни статии по чл. 62, т. 4 от ПУРПНСЗАД в ИУ – Варна

3.1. Internal audit within the system of financial control

В статията се разглежда ролята, функциите и отговорностите на вътрешния одит в системата за финансов контрол. Функциите на вътрешния одит са изследвани от гледна точка на концепциите за развитието на финансовия контрол. Тяхното проявление в практиката е проучено чрез анкета в български предприятия от финансовия и нефинансов сектор. Резултатите са сравнени, анализирани и илюстрирани в графики и са основание да се направят обобщени изводи и препоръки за усъвършенстване на вътрешния одит в следните направления:

- организационен и правен статут – за целта в практиката е препоръчително да се дефинира мисията и стратегията за развитие на вътрешния одит като се гарантира неговата независимост с подходящи линии за докладване и взаимодействие с Одитния комитет;
- обхват и съдържание на одитните ангажименти – препоръчително е същите да се фокусират на основните рискове свързани със системите за финансов контрол, управлението на риска и стратегията за развитие на бизнеса;
- усъвършенстване на методологията и технологията на вътрешния одит – това се постига като одитният план се адаптира и координира към промените в организацията, финансовите рискове, методиките на външния независим одит; използване на софтуер и самооценка на риска и контрола в одитната дейност на вътрешните одитори.

4.2. Технологични особености и усъвършенстване на одита в условия на несъстоятелност

В статията за целите на одита несъстоятелността е изследвана комплексно като са разгледани нейната икономическата, правна и социална същност. Развита е тезата, че в условия на поредица от обявени в несъстоятелност финансови и нефинансови предприятия нараства необходимостта от усъвършенстване на технологията на независимия финансов одит. Също така, в практиката следва да се прилага и диагностичен одит. Направена е характеристика на технологичните особености на одита в предприятия обявени в несъстоятелност и са посочени възможности за неговото усъвършенстване чрез:

- разработване на методология и програмни продукти за диагностичен одит съобразени със спецификата на нашата икономическа действителност с цел оценка на действителното финансово състояние и риска от несъстоятелност за българските предприятия;
- промяна в професионалните стандарти и законодателството регламентиращо одита по отношение на санкции и отговорности на одиторите;
- въвеждане на задължителен одит за предприятия обявени в производство на несъстоятелност поради сложността и многообразието на проблемите, които възникват на различни етапи от неговото протичане и тяхната социална значимост.

5.3. Вътрешен одит и оценка на риска, свързан с предположението за действащо предприятие

В статията е направен преглед на научна литература и професионални одиторски стандарти с цел да се разграничи ролята на вътрешния и външен одит и потърсят възможности за тяхното взаимодействие при оценката на риска свързан с предположението за действащо предприятие. Развита е тезата, че усъвършенстването на технологията за оценката на риска свързан с предположението за действащо предприятие е предпоставка за утвърждаване ролята на вътрешния одит в управлението на риска. За целта са предложени решения за нейното усъвършенстване чрез прилагането на скала за оценка на риска в предприятието, която има възможност да се използва за целите на вътрешния и външен одит. Разработена е примерна програма за оценка на рисковете свързан с предположението за действащо предприятие от вътрешния одит. Според автора,

за да се утвърди ролята на вътрешните одитори в този процес е целесъобразно да се разработи методика съобразена както с препоръките в счетоводните и одиторски стандарти, така също и с добрите професионални практики на вътрешните и външни одитори, отраслевите особености и състоянието на макроикономиката в страната.

6.4. Разбиране и прилагане на компетентностния подход в обучението по финансов контрол

Компетентностният подход е в основата на модерното и качествено висше образование и неговото последователно прилагане е гаранция за ефективен учебен процес. Изследването цели да предложи рамка на модел на този подход и неговите възможности за усъвършенстване обучението по финансов контрол. Целта е постигната чрез обзор на научна литература, практически опит и наблюдения на автора като преподавател. Представен е компетентностен модел и са описани съставните му елементи като структура, равнище и степен на развитие. Направени са конкретни препоръки за неговото приложение в учебния процес и оценката на компетенциите на студентите по дисциплините Теория на контрола и Финансов контрол.

7.5. Предприемачеството в строителството – предизвикателство и за счетоводителя

В статията се разглеждат актуални за строителното предприемачество проблеми свързани със счетоводното и данъчно третиране на правото на строеж и покупка на земя за строеж. За целта последователно се изяснява тяхната правната същност, оценка, счетоводното и данъчно третиране. Анализират се причините за несъответствията в нормативните актове и практиката на строителните предприемачи. Предложени са варианти за тяхното счетоводно отчитане, данъчно третиране и промени в нормативните актове.

8.6. Организация на информационното осигуряване на вътрешния контрол

В статията се изследват въпроси свързани с организацията на информационното осигуряване на вътрешния контрол в условия на фирмена организация. Направен е опит да се изясни същността на информационното осигуряване и определи мястото на информационната подсистема за контрола в управленската информационна система. За целта е развита тезата, че следва да се разработи модел на система за контрол. Създаването на гъвкава, адаптивна и динамична система за контрол и нейното адекватно

информационно осигуряване според потребностите ѝ, е основна предпоставка вътрешният контрол да се превърне в реален „управленски ресурс“.

9.7. Документация и инвентаризация. Знаете ли всичко за тях?

В статията се разглежда същността, ролята и значението на документацията и инвентаризацията за правилното организиране и осъществяване на счетоводството в предприятията от малкия и среден бизнес. Последователно са изяснени от гледна точка на теорията, действащите нормативни актове и счетоводни стандарти същността и предназначението на счетоводните документи и регистри, тяхното оформяне, правилно отчитане и архивиране. В същата последователност е разгледана и инвентаризацията. Направени са обобщения, изводи и препоръки, така че да бъдат полезни на предприемачите и счетоводителите от малкия и среден бизнес.

10.8. Приключване на инвентаризацията и счетоводно отразяване на резултатите от нея

В статията последователно се изяснява същността на инвентаризацията от гледна точка на теорията, действащите нормативни актове и счетоводни стандарти. Последователно се описват етапите на нейното извършване, документиране и отчитане на резултатите от нея. Изяснена е същността на естествените фири, компенсацията на липси с излишъци и тяхното документиране и счетоводно отчитане при двустранното и едностранно счетоводство. Направена е илюстрация с подходящи примери полезни за практиката на начинаещи предприемачи и счетоводители от малкия и среден бизнес.

11.9. Електронен магазин – счетоводни и данъчни аспекти

В статията, на база същностната характеристика и правната рамка на електронния магазин, са изведени счетоводните и данъчни аспекти на неговата дейност. За целта са разгледани особеностите в счетоводното отчитане на: домейн, уеб страница и програмни продукти за онлайн магазин, доставката на стоките, разходите свързани с търговската дейност, разходите за реклама, проучване и афилиейт маркетинг, разходите за рекламации и гаранции, постъпленията от продажби на стоки и нови техники на продажби – дропшипинг, колективно пазаруване, разплащания с клиентите чрез наложен платеж и системи за електронни разплащания. Систематизирани са накратко и данъчните аспекти свързани с начисляването на данък добавена стойност, данъчна регистрация и

регистрационен режим и изисквания свързани с търговската дейност на електронния магазин.

IV. Научни доклади по чл. 62, т. 4 от ПУРПНСЗАД в ИУ - Варна

12.1. Възможности на метода на конкретните ситуации за усъвършенстване обучението по финансов контрол

В доклада се дискутират възможности за усъвършенстване на обучението по финансов контрол чрез метода на конкретната ситуация. Споделя се опит по организацията на разработването и представянето на кейс ситуация на база проучване на действащите нормативни актове и в практиката. Направен е анализ както на силните и слаби страни, така също на възможностите и рисковете свързани с неговото прилагане. Предложени са критерии за разработване на методика за оценяване на студентите.

13.2. Взаимодействието на вътрешния одит и независимия финансов одит - гарант за ефективен финансов контрол

В доклада са представени теоретичните и практико приложни аспекти на взаимодействието на вътрешния и независим финансов одит. Направен е преглед на действащата нормативна регламентация и стандарти свързани с него. Представени са резултати от анкетно проучване сред регистрираните одитори за състоянието на взаимодействието между двата вида одит, тенденциите за неговото развитие и възможните гаранции за ефективен финансов контрол в резултат на реализирането му в практиката на вътрешните и външни одитори.

14.3. Предизвикателства за вътрешния контрол и одит в следкризисния период

В доклада се разглеждат въпроси свързани с актуализацията на системите за вътрешен контрол в съответствие с промените в модела COSO от 2013 и ролята на вътрешния одит в управлението на риска и стратегиите за развитие на бизнеса в следкризисния период. Изведени са основните промени и тяхното влияние на системите за вътрешен контрол. Направени са препоръки за усъвършенстване на системите за вътрешен контрол на база възможностите, които предоставя модела COSO 2013 и ролята на вътрешните одитори в този процес.

15.4. Вътрешният контрол – една позабравена необходимост

Целта на доклада е да се обърне внимание на въпроси свързани със същността, ролята и значението на вътрешния контрол и вътрешен одит в системата за ефективно управление на българските предприятия в условия на пазарна икономика. Авторът развива тезата, че една ефективна система за вътрешен контрол би допринесла да се овладеят нарастващите в началото на прехода нарушения на финансовата, данъчната и счетоводна дисциплина. Също така, той допуска, че вътрешният одит е важен за българските предприятия, защото активно ще съдейства за ефективен вътрешен контрол, който е в основата както на доброто управление и бизнес успех, така също е предпоставка за ефективен външен одит, надеждни финансови отчети и спазване на действащото законодателство.

V. Учебници и учебни помагала по чл. 71, ал 5.1., буква „б” от ПУРПНСЗАД в ИУ

16.1. Теория на Финансовия контрол

Съдържанието и структурата на учебника е съобразена с учебната програма по дисциплината Теория на контрола. Авторът е разработил три глави от учебника, а именно:

Глава пета: Съдебно – счетоводни експертизи

Последователно са разгледани въпроси свързани с възникването, същността, задачите, организацията и документалното оформяне на резултатите от съдебно счетоводните експертизи. За целта, накратко, е представена историята на съдебно счетоводните експертизи в България. В приложение и за сравнение е представена законодателната рамка и статута на вещите лица във Франция. Същността на ССЕ е разгледана комплексно като са изведени нейните основни характеристики и задачи. Представени са накратко средствата, способите и видовете ССЕ. В частта за организацията на ССЕ са разгледани: нормативната регламентация, основните организационни принципи, организацията на научните изследвания и методологично осигуряване, субектите и техните права и задължения. Направена е характеристика на формата, структурата и съдържанието на експертното заключение.

Глава шеста: Независим финансов одит

Последователно са разгледани въпроси свързани с възникването, същността, правната и организационна рамка, основните организационни принципи, обхвата и

технологията на независимия финансов одит. Приложен е комплексен подход като въпросите са развити както от гледна точка на теорията, така също е представено тяхното интерпретиране в действащите закони регламентиращи одиторската професия в България, Международните одиторски стандарти. В темата са включени и въпроси свързани с одиторските доказателства, одиторската работна документация и оценката на одиторския риск. Въпросите свързани с докладването са развити в съответствие с Международните одиторски стандарти. Разгледана е същността и структурата на одиторския доклад, видовете одиторски доклади и доклада за прозрачност изготвян от регистрираните одитори според изискванията на Закона за независимия финансов одит.

Глава седма: Данъчно – осигурителен контрол

При изясняване същността на данъчно – осигурителния контрол е приложен комплексен подход като се разглеждат неговите социални, правни и управленски аспекти. Накратко са характеризирани данъчните субекти от гл.т. на ДОПК. Разгледана е организацията на данъчно – осигурителния контрол в следната последователност: основни принципи на данъчния контрол, организационната структура на НАП, права и задължения на органите на НАП, същност, видове, технология и документално оформяне на данъчната проверка и ревизия. Направена е характеристика на Ревизионен доклад и възраженията по него. В частта за данъчното производство са разгледани: Ревизионен акт и неговото обжалване по административен и съдебен ред и Акт за констатирано административно нарушение и възраженията по него. Въпросите свързани с данъчната проверка, данъчната ревизия и данъчното производство са съобразени с действащото, към момента на издаване на учебника, данъчно законодателство и Данъчно - осигурителен процесуален кодекс.

17.2 Сборник от задачи по стопански финансов контрол

В учебното помагало от автора са разработени решени и нерешени задачи за контрол върху паричните фондове, паричните средства, разплащателните операции, разчетите с подотчетните лица и качеството на продукцията и елементите, които го формират. Те са съобразени с учебната програма по дисциплината Стопански и финансов контрол, действащите нормативни актове и практиката на финансовия контрол.

18.3. Сборник от задачи по икономически контрол

В учебното помагало от автора са разработени тестове, казуси, решени и нерешени задачи по темите: Контрол върху: инвестициите, материалните запаси, финансовите

средства, разчетите с доставчиците, клиентите и подотчетните лица, данъчните задължения по косвени данъци и акцизи. Разработени са задачи и казуси за самоподготовка на студентите, които се ползват като базисен модел за семинарните занятия и писмен държавен изпит на студентите по дисциплината Финансов контрол.

19.4. Ръководство по Основи на социалния контрол

В учебното помагало от автора са разработени тестове, казуси, задачи и указания за същността на контрола и видовете и форми социален контрол като акцентът е основно на финансовия контрол. Те са съобразени с учебната програма по дисциплината Теория на контрола и действащите, към момента на издаване на помагалото, нормативни актове.

20.5. Сборник от задачи и тестове по Теория на счетоводството

От автора са разработени тестове за всеки елемент на Годишния счетоводен отчет, съобразени с учебната програма по дисциплината Теория на счетоводството, действащия Закон за счетоводството, счетоводни стандарти и данъчни закони към момента на издаване на учебното помагало.

VI. Други публикации (научно – популярни статии)

21.1. Особенности на годишното счетоводно приключване при двустранното счетоводство

В статията последователно са разгледани технологията на годишното приключване при двустранното счетоводство, съобразена с действащия счетоводен закон и стандарти. Тя е с практико – приложен характер и е предназначена да подпомогне счетоводителите в малкия и среден бизнес.

22.2. Особенности на годишното счетоводно приключване при едностранното счетоводство

В статията последователно е изяснена технологията на годишното приключване, съобразена с особеностите на отчитане и водене на счетоводните регистри при едностранно счетоводство. Тя е с практико – приложен характер и е предназначена да подпомогне счетоводителите в малкия и среден бизнес.

Варна,
27. 05. 2016г

Подпис:

(г.л. ас. д-р Гуслава Димитрова)